

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Файзуллозода Айнулло Қудратулло дар мавзуи «Таҳқиқоти криминалистии хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.12 – «Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ» пешниҳод гардидааст

Масъалаи баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти ошкор, пешгирӣ ва тафтиши ҷиноятҳо яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати ҳуқуқии давлат ба ҳисоб меравад. Дар ин раванд нақши криминалистика ҳамчун илми дорои имкониятҳои назариявӣ ва амалии васеъ хеле муҳим мебошад. Махсусан, масъалаҳои тактикаи гузаронидани амалҳои тафтишӣ, ки ба ҷамъоварӣ, таҳқиқ ва мустаҳкам намудани далелҳо равона шудаанд, дар шароити муосир аҳамияти бештар пайдо менамоянд.

Аз ин нуқтаи назар, диссертатсияи Файзуллозода Айнулло Қудратулло дар мавзуи «Таҳқиқоти криминалистии хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса» ба масъалаи муҳими назариявӣ ва амалӣ бахшида шудааст. Интихоби мавзӯ тасодуфӣ набуда, аз зарурати таҳқиқи ҳамаҷонибаи яке аз амалҳои муҳимтарини тафтишӣ – азназаргузаронии ҷойи ҳодиса – бармеояд.

Азназаргузаронии ҷойи ҳодиса дар механизми тафтиши ҷиноят мавқеи махсус дорад. Маҳз дар рафти ин амали тафтишӣ имконияти бевоситаи дарёфти иттилооти воқеӣ дар бораи ҳодисаи рухдода ба вуҷуд меояд. Муфаттиш дар ҷойи ҳодиса бо муҳити воқеие рӯ ба рӯ мешавад, ки метавонад дар худ осори амалҳои ҷиноятӣ, рафтори иштирокчиёни ҳодиса, воситаҳои содир намудани ҷиноят ва дигар маълумоти барои тафтиш муҳимро нигоҳ дошта бошад.

Хусусияти азназаргузаронӣ дар он зоҳир мегардад, ки иттилооти дар рафти он гирифташуда дар бисёр мавридҳо такрорнашаванда мебошад. Агар ҷойи ҳодиса нодуруст ҳифз карда шавад, осор тағйир ё nobуд гарданд ё объектҳо ба ҳолати аввалаи худ баргардонида нашаванд, имконияти барқарор намудани баъзе ҳолатҳои муҳим хеле маҳдуд мегардад.

Аз ин рӯ, азназаргузаронии ҷойи ҳодиса танҳо амали мурофиавии ҷамъоварии далелҳо набуда, инчунин раванди мураккаби криминалистии дарёфт, таҳлил ва мустаҳкам намудани иттилооти далелӣ мебошад.

Диссертант бо интихоби чунин самти таҳқиқот ба масъалае рӯ овардааст, ки ҳам барои назарияи криминалистика ва ҳам барои фаъолияти амалии мақомоти тафтишотӣ аҳамияти бевосита дорад.

Яке аз ҷанбаҳои асосии арзёбии диссертатсия дар он аст, ки азназаргузаронӣ ҳамчун раванди дорои мазмуни криминалистӣ баррасӣ мегардад.

Дар фаъолияти тафтишотӣ танҳо муайян намудани мавҷудияти объектҳо кофӣ нест. Муҳим он аст, ки ҷойгиршавӣ, ҳолат, алоқаи байни объектҳо ва хусусиятҳои онҳо дуруст муайян карда шаванд. Ҳар як объект метавонад дар низоми умумии ҷойи ҳодиса дорои аҳамияти муайян бошад.

Масалан, ҷойгиршавии ашё нисбат ба дигар объектҳо, самти ҳаракати изҳо, ҳолати дарҳо ва тирезаҳо, ҷойгиршавии мебел, мавқеи ҷасад, аломатҳои муқовимат ё осори мубориза метавонанд ба муайян намудани механизми ҳодиса мусоидат намоянд.

Аз ин рӯ, вазифаи муфаттиш танҳо «ёфтани далел» нест. Вазифаи муҳимтар аз он муайян намудани робитаи иттилоотии объектҳо бо ҳодисаи тафтишшаванда мебошад.

Маҳз ҳамин муносибат арзиши криминалистии азназаргузарониро муайян мекунад.

Ба андешаи муқарриз, яке аз ҷиҳатҳои назарраси таҳқиқоти Файзуллозода Айнулло Қудратулло дар он ифода меёбад, ки масъалаи тактикаи азназаргузаронӣ аз мавқеи истифодаи мақсадноки имкониятҳои криминалистӣ баррасӣ мегардад.

Тактикаи криминалистӣ яке аз бахшҳои калидии илми криминалистика мебошад. Агар назарияи криминалистӣ қонуниятҳои умумии фаъолияти ошкор ва тафтиши ҷиноятҳоро муайян намояд, тактика роҳи усулҳои татбиқи онҳоро дар ҳолатҳои мушаххас пешниҳод мекунад.

Дар робита ба азназаргузаронии ҷойи ҳодиса масъалаи тактика дорои аҳамияти махсус мебошад, зеро шароити ҳар як ҳодиса метавонад аз ҳодисаи дигар фарқ кунад.

Муфаттиш наметавонад ҳамеша аз як алгоритми ягона истифода намояд. Тартиби азназаргузаронӣ бояд вобаста ба хусусияти ҳодиса, муҳити ҷойи ҳодиса, вақти гузаронидани амал, вазъи обу ҳаво, мавҷудияти таҳдиди нобудшавии осор ва дигар омилҳо интихоб карда шавад.

Яке аз масъалаҳои муҳими тактикаи азназаргузаронӣ банақшагирии дурусти он мебошад.

Омодагӣ ба ҷойи ҳодиса бояд аз лаҳзаи гирифтани маълумоти аввалия оғоз гардад. Муфаттиш бояд то ҳадди имкон дар бораи хусусияти ҳодиса, ҷойи он, вақти содиршавии эҳтимолӣ ва оқибатҳои ба вучудомада маълумот ҷамъ намояд.

Дар ҳолатҳои зарурӣ бояд масъалаи ҷалби мутахассис, кормандони ташҳиси криминалистӣ, кормандони оперативӣ ва дигар шахсони дахлдор пешакӣ ҳал карда шавад.

Ҷойи ҳодиса ҳамчун муҳити иттилоотӣ бояд дар маркази таҳқиқоти криминалистӣ қарор дошта бошад.

Ҳар як ҳодисаи ҷиноятӣ дар муҳити моддӣ баъзе тағйирот ба вучуд меорад. Ин тағйирот метавонанд намоён ё пинҳон бошанд.

Ба гурӯҳи осори намоён метавон ашёҳои партофташуда, осори пой, шикастани ашё, осори хун ва дигар нишонаҳои моддиро дохил намуд. Осори пинҳон бошад, танҳо бо истифода аз воситаҳои махсус ё усулҳои муайяни криминалистӣ ошкор карда мешаванд.

Аз ин ҷиҳат, маҳорати касбии муфаттиш дар қобилияти дидани на танҳо нишонаҳои ошкор, балки дар фаҳмидани он низ мебошад, ки кадом иттилоот метавонад дар паси нишонаи одӣ пинҳон бошад.

Масалан, тағйири ҷойгиршавии ашё метавонад дар бораи ҳаракати шахс маълумот диҳад; самти паҳншавии моддаи муайян метавонад ба механизми ҳодиса ишора намояд; ҳолати ашёи шикаста метавонад дар бораи самти таъсир маълумот диҳад.

Ин гуна таҳлил азназаргузарониро аз мушоҳидаи одӣ ба фаъолияти касбии маърифатӣ табдил медиҳад.

Масъалаи дигаре, ки дар доираи мавзӯи диссертатсия аҳамияти калон дорад, иштироки мутахассис мебошад.

Бо рушди криминалистика шумораи воситаҳо ва усулҳои махсуси ошкор намудани осор меафзояд. Дар чунин ҳолат муфаттиш на ҳамеша метавонад мустақилона ҳамаи имкониятҳои техниқиро истифода барад.

Мутахассис метавонад дар ошкор намудани осори ангуштон, изҳои пой, микроосор, осори биологӣ, муайян намудани хусусиятҳои объектҳо ва дигар амалҳои махсус ба муфаттиш ёрӣ расонад.

Аммо иштироки мутахассис маънои интиқоли вазифаи муфаттишро ба ӯ надорад. Муфаттиш субъекти асосии амали тафтишӣ боқӣ мемонад ва барои ташкил, роҳбарӣ ва натиҷаи мушоҳидаи он масъулият дорад.

Аз ин рӯ, самаранокии азназаргузаронӣ аз ҳамоҳангии фаъолияти муфаттиш ва мутахассис вобастагии зиёд дорад.

Ба назари муқарриз, таҳкими чунин ҳамкорӣ яке аз самтҳои муҳими такмили фаъолияти криминалистӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Аз нуқтаи назари илмӣ мавзӯи диссертатсия ба яке аз масъалаҳои классикии криминалистика бахшида шуда бошад ҳам, он дорои имкониятҳои васеи таҳқиқоти нав мебошад.

Муҳити иҷтимоӣ, шаклҳои нави ҷинояткорӣ, рушди техника ва технология, тағйири муносибатҳои ҳуқуқӣ ва афзоиши аҳамияти иттилооти рақамӣ талаб менамоянд, ки воситаҳои анъанавии криминалистика пайваста такмил дода шаванд.

Аз ин лиҳоз, омӯзиши тактикаи азназаргузаронӣ бояд ҳамчун раванди доимии рушди илмӣ баррасӣ шавад.

Хусусияти мусбати диссертатсия дар он аст, ки муаллиф мавзӯро на танҳо аз мавқеи ҳуқуқи муҳофизатӣ, балки аз нуқтаи назари криминалистӣ низ мавриди таҳлил қарор медиҳад.

Эродҳои илмӣ ва пешниҳодҳои муқарриз

Бо вучуди арзёбии умумии мусбат, барои такмили минбаъдаи таҳқиқот баъзе масъалаҳои бахснокро қайд кардан мумкин аст.

Масъалаи ҳифзи осори электронӣ ва дигар объектҳои дорои хусусияти рақамӣ ҳангоми азназаргузаронии ҷои ҳодиса низ метавонад ҳамчун самти муваҷҷибаи таҳқиқоти минбаъда арзёбӣ гардад.

Эроди зикршуда хусусияти принципиалӣ надоранд ва арзиши умумии илмӣ диссертатсияро коҳиш намедиҳанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Файзуллозода Айнулло Қудратулло дар мавзӯи «Таҳқиқоти криминалистии хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса» ба масъалаи воқеан муҳим ва муҳими криминалистика бахшида шудааст.

Муаллиф масъалаеро интихоб намудааст, ки дар он назария ва амалияи фаъолияти тафтишотӣ бо ҳам пайваст мешаванд.

Азназаргузаронии ҷойи ҳодиса ҳамчун яке аз воситаҳои асосии дарёфти иттилооти криминалистӣ барои ошкор намудани механизми ҳодиса, муайян намудани осор, таҳияи фарзияҳои тафтишӣ ва муайян намудани самти минбаъдаи тафтиш аҳамияти калидӣ дорад.

Таҳқиқоти илмӣ Файзуллозода Айнулло Қудратулло дар мавзӯи «Таҳқиқоти криминалистии хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ ба ихтисоси 5.5.12. Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мансуб мебошад. Диссертатсия дар доираи талаботи банди 31, 33, 34 ва 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 ва бо тағйири иловаҳои 26 июли соли 2023, №295 тасдиқ шудааст, таҳия гардида, пурра мутобиқати ҳуқуқӣ ва меъёрии талаботи академиро доро аст.

Такриздиханда:

Директори Институти давлат ва ҳуқуқи

Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, Мирзозода П.З.

Имзои Мирзозода П.З.-ро тасдиқ мекунам.

Нозири калони кадрҳои Институти давлат ва

ҳуқуқи АМИТ

Давлатмуродзода Б.Д.

01.09.26

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон,

734025, ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 19;

тел./ fax 8(992)37 221-65-72; 221-65-85,

почтаи электронӣ: idh@amit.tj,

сомонаи интернетӣ: www.idhamit.tj